

Vrednovanje rada učenika u *online* okruženju

U ovom članku izložila sam nekoliko metoda formativnog i sumativnog vrednovanja rada učenika, koje primjenjujem od prošle godine u online okruženju. Nastava u virtualnom okruženju odvija se prema kurikulumu nastave povijesti, odgojno-obrazovnim ishodima te ciljevima nastavnog procesa, stoga je potrebna uporaba novih nastavnih oblika i metoda podučavanja, kao i novih metoda vrednovanja rada učenika. Iako je komunikacija između nastavnika i učenika uvelike otežana, upravo motivacija, radni zadatci, kao i česte, jasne i nedvosmislene smjernice i povratne informacije - usmjeravat će učenike ka uspješnom radu i djelovanju.

Ključne riječi: formativno vrednovanje, sumativno vrednovanje, virtualne učionice, online nastava

1. Uvod

Tijekom ožujka 2020. prvi smo puta, svi iz školskog okruženja, pristupili u virtualne učionice. Nastava u *online* okruženju je pred sve nas postavila nove izazove, zahtjeve i novine. Metode i oblici predavanja su promijenjeni, kao i obrada nastavnog gradiva i vrednovanja rada učenika. Do promjene metoda i oblika predavanja dolazi zbog izmijenjenih okolnosti. Nastava koja se odvijala u školi, prema određenim metodama i oblicima rada, morala se prilagoditi *online* okruženju.

U ovom članku izlažem nekoliko primjera metoda vrednovanja rada učenika u *online* okruženju, koje primjenjujem od školske godine 2019./2020. u srednjoj školi. Ovim metodama vrednovanja nastojala sam kod učenika postići daljnji razvoj radnih navika, odgovornosti i izvršavanja obveza i tijekom novoga, izvanrednog razdoblja. Iako se nalazimo u situaciji koja nas je sve iznenadila, zahvaljujući razvijenoj tehnologiji možemo ostvariti odvijanje nastavnog procesa. Učenici trebaju, kroz radni zadatak koji uključuje čitanje zadane nastavne jedinice u udžbeniku i prepisivanje teksta s najvažnijim informacijama, prije svega uočiti i savladati osnovne zaključke gradiva. Sve se to može postići dobrom i stalnom motivacijom, kao i dodatnim zadatcima. Ako učenici nastavno gradivo sagledaju iz više perspektiva, kroz zadane im zadatke, oni razvijaju mogućnost dinamičnijeg procesa rada, što vodi k uspješnijim rezultatima. Kroz nastavni proces u *online* okruženju potrebno je ostvariti ishode učenja i

zadovoljiti kriterije vrednovanja. Nastava u *online* okruženju treba biti usmjerena prema odgojno-obrazovnim ciljevima i ishodima učenja u odnosu prema nastavnim aktivnostima.¹

Potrebno je poticati aktivno sudjelovanje učenika kroz novi vid komunikacije, koja je često pod pritiskom objektivnih poteškoća. Nastavnik u *online* okruženju, različitim metodama rada, mora zadržati pažnju i interes za rad kod učenika. Povratna informacija nastavnika je vrlo važna, jer usmjerava daljnji proces rada i uspjeha. Videopozivima, istraživačkim zadacima i problemskim pitanjima, kod učenika ostvaruje razvoj interesa za nastavno gradivo. Razvoj interesa i motivacije² učenika u *online* okruženju znatno je otežano i ograničeno jer je opterećeno objektivnim tehničkim poteškoćama, kao što je slaba internetska veza, nestanak struje, učenik ne posjeduje kameru na računalu ili mobilnom uređaju. Ovo su uglavnom problemi objektivnog tipa, te osim napomene koju predmetni nastavnik može dati razredniku, nemamo drugih mogućnosti za otklanjanje ovih vrsta poteškoća u radu.

Rad u *online* okruženju kroz različite metode i oblike rada, kao i tehnička sredstva i pomagala, prati odrednice Bloomove taksonomije. Različitim aktivnostima postiže se razvoj određenih kognitivnih, afektivnih i psihomotoričkih područja.³ Različiti zadaci prate gradivo, održavaju koncentraciju i pažnju učenika i dovode do rezultata formativnog vrednovanja.⁴ Zadaci se mogu zadavati u određenom vremenskom periodu, uz obavezno poštivanje rokova, točne, jasne i nedvosmislene smjernice i uspostavljene ciljeve rada. Učenik je usmjeren prema razvoju svojih vještina, uz poticaj nastavnika. Manji projektni zadaci mogu obuhvaćati rad na međupredmetnim temama, primjerice: Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Uporaba informacijskih i komunikacijskih tehnologija.⁵

Predstaviti ću neke od metoda vrednovanja koje primjenjujem u radu s učenicima strukovnih srednjih škola u nastavi povijesti: kviz znanja koji ispituje konceptualno znanje, problemske prezentacije, esej prema zadanim smjernicama, osmosmjerke i križaljke. Sve ove metode vrednovanja, osim obrade gradiva, zahtijevaju i određenu dodatnu pripremu, koja se odnosi na formu i način provedbe samog vrednovanja. Učenici prije samog vrednovanja moraju biti upoznati s metodom i načinom provedbe utvrđivanja stupnja savladanosti gradiva.

1 <https://skolazazivot.hr/upute-za-vrednovanje-i-ocjenjivanje-tijekom-nastave-na-daljinu/> (posjet 29.9.2021.)

2 Marija Vrbetić, *Nastava povijesti u teoriji i praksi*, (Zagreb: Školska knjiga, 1968), 21.

3 Marijana Marinović, *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*, (Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2014), 54.

4 Nacionalni dokument okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju, Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2017., 16-17. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20vrednovanje%20processa%20i%20ishoda%20u%20C4%8Denja%20u%20osnovno%20i%20A1kolskome%20i%20srednjo%20i%20A1kolskome%20odgoju%20i%20obrazovanju.pdf> (posjet 29.9.2021.)

5 Kurikulum međupredmetnih tema, <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852> (posjet 29.9.2021.)

2. Metode rada za formativno vrednovanje

Tijekom provedbe formativnog vrednovanja, mogu se upotrijebiti kratki kvizovi s ograničenim vremenom, križaljke, osmosmjerke i slično. Kod ovog oblika rada, mogu se primijeniti dva načina ispitivanja obrađenog gradiva. Učenici mogu rješavati zadatke koje je postavio nastavnik, ali mogu i samostalno izrađivati zadatke za druge učenike. Ovi dinamični i kreativni kvizovi, kod učenika potiču veći interes za nastavni predmet Povijesti. S obzirom na to da se većina učenika kroz osnovnu školu već susrela s kvizovima, ovakav način vrednovanja ne zahtijeva prethodnu pripremu i vježbu učenika. Na ovaj način učenici mogu kroz vježbanje usvojiti nove pojmove, povijesne događaje ili ličnosti. U *online* nastavi potrebno je da učenici imaju mogućnost više puta upotrijebiti nove povijesne pojmove. Sva pitanja u zadacima trebaju biti obrađena u pojedinim nastavnim jedinicama. Nakon provedene aktivnosti, nastavnik postavlja rezultate i povratne informacije o uspješnosti u odgovaranju na pitanja.

Internet nudi različite programe za izradu kvizova, primjerice, *Wordwall*. Ovaj program ima svoje prednosti: ne zahtijeva opširnu prijavu, ima više različitih opcija za izradu zadataka, praktičan je, jer je dovoljno učenicima samo poslati poveznicu za pristup gdje oni ostavljaju svoje ime i prezime. Prije provođenja vrednovanja potrebno je najaviti kriterij vrednovanja gdje se svaka od stavki boduje od 1 do 5 (Tablice 1 i 2).

Tablica 1: Kriterij vrednovanja u kvizu znanja (pitanja sastavlja nastavnik):

a)	Točnost u odgovaranju na pitanja
b)	Brzina u rješavanju kviza
c)	Samostalna konstrukcija rečenice

Tablica 2: Kriterij vrednovanja u kvizu znanja (pitanja sastavlja učenik):

a)	Sadržaj pitanja
b)	Forma pitanja
c)	Izgled kviza (kreativnost)

Primjer ovog oblika vrednovanja nalazi se na poveznicama: <https://wordwall.net/play/8583/223/898> i <https://wordwall.net/play/8517/028/725>

3. Metode rada za sumativno vrednovanje

Zadatak izrade eseja na osnovi zadanih smjernica, koje su obrađene u pojedinim nastavnim jedinicama. Ovakav način vrednovanja od učenika zahtijeva prethodnu pripremu i vježbu, stoga je potrebno nakon nekoliko (dvije do tri) obrađenih lekcija s učenicima vježbati ovu metodu vrednovanja rada. Za domaću zadaću potrebno je zadati izradu eseja (ne dužeg od pola stranice). U pripremi za rad, učenicima je

potrebno navesti osnove forme pisanja eseja: uvod (najava onoga što slijedi u razradi), razrada (obrada smjernica koje su zadane u zadatku i najava istih navedena u uvodu - smjernice sadrže činjenice, događaje ili povijesne ličnosti koje su obrađene u nastavnim jedinicama) i zaključak (utvrđivanje obrađene teme kroz rad). Forma izrade eseja vrlo je slična formi školskog sastavka koji učenici pišu od osnovne škole na nastavnim satima Hrvatskog jezika. Kroz ovu metodu vrednovanja rada u nastavi povijesti, potiče se razvoj vještine kronološkog mišljenja, razumijevanje povijesne priče, analize i interpretacije povijesnih događanja i procesa, povijesnog istraživanja i analize vrijednosnih povijesnih tema i zauzimanja stavova.⁶

Tijekom vježbanja izrade eseja, potrebno je da nastavnik daje konstruktivne komentare i kritičke prijedloge kako bi učenik dobio povratnu informaciju o uspješnosti svojega rada. Nastavnik kroz dodatna pitanja i potpitanja potiče razvoj pisanog izražavanja učenika. U slučaju da dođe do pokušaja prepisivanja i upotrebe tehnike *Copy-Paste* (Kopiraj-Zalijepi), ona je vidljiva, jer vrlo je teško uspješno ukomponirati nove informacije s interneta u svoj tekst a da to ne bude vidljivo. Naslov učenici određuju sami i on se posebno boduje jer tu vidimo da je učenik postavio cilj svojeg pisanog rada. Prije samog vrednovanja potrebno je uspostaviti i najaviti kriterij vrednovanja (Tablice 3 i 4).

Tablica 3: Kriterij vrednovanja izrade eseja

a)	Samostalno formiranje rečenice
b)	Forma eseja (uvod, razrada, zaključak)
c)	Obuhvaćene činjenice (zadane smjernice)
d)	Povezanost činjenica (zadane smjernice)
e)	Sadržajnost činjenica (zadane smjernice)
f)	Povezanost teksta

Tablica 4: Svaka odrednica boduje se od 1 do 5

1.	Zadana odrednica nije ostvarena.
2.	Zadana odrednica ostvarena je djelomično.
3.	Zadana odrednica uglavnom je ostvarena.
4.	Zadana odrednica ostvarena je uz izvjesne greške.
5.	Zadana odrednica je u potpunosti ostvarena.

Kviz znanja, kojim se ispituje konceptualno znanje, obuhvaća pitanja koja se odnose na razumijevanje nastavnog gradiva. U ovom kvizu znanja većina pitanja su otvorenog tipa, primjerice: *Zašto Mariju Tereziju nazivamo prosvijećenim apsolutistom?* ili *Kako je atentat na Franju Ferdinanda postao povodom Prvoga svjetskog rata?* Ovim pitanjima nastoji se utvrditi razumijevanje nastavnog gradiva, a ne reprodukcija či-

⁶ Marinović, *Nastava povijesti*, 21.

njeničnog znanja, kojeg je često u *online* okruženju moguće prepisati iz udžbenika. Ovaj kviz znanja obuhvaća i pitanja tipa usporedbe, u kojima učenik treba usporediti dva događaja ili dvije bitke, tj. istaknuti sličnosti i razlike, primjerice: *Koja je razlika u izlasku iz Velike gospodarske krize između Italije i SAD-a?*

Za izradu problemskih prezentacija koje se zadaju nakon nekoliko obrađenih lekcija, učenicima se daje na izbor nekoliko tema koje prate obrađeno gradivo. Tada učenici mogu izabrati temu za koju imaju najviše interesa čime se potiče dodatna motivacija učenika. Rješavanjem ovog zadatka, učenici srednjih škola razvijaju metode prikupljanja podataka i kritički stav prema različitim, uglavnom sekundarnim povijesnim izvorima. Za izradu problemskih prezentacija, učenici rade na tekstovima koje pronalaze u udžbeniku⁷, stručnoj literaturi⁸ i na internetskim stranicama. Njihov je zadatak pronaći informacije i podatke vezane za pojedinu temu, uspostaviti formu odgovora na problemsko pitanje i donijeti samo one informacije koje su odgovor na zadano pitanje. Ovakav način vrednovanja od učenika zahtijeva prethodnu pripremu i vježbu, jer je potrebno da učenik pozna značajke primarnog i sekundarnog povijesnog izvora, kao i to kako će se odnositi prema informacijama koje je pronašao u znanstvenim, a kako s informacijama koje je pronašao u popularističkim izvorima.⁹ Ovom metodom vrednovanja, učenici pred sobom imaju problemski zadatak koji obuhvaća istraživanje povijesnih izvora, provođenje analize i sinteze pronađenih informacija i rješavanje zagonetke.¹⁰ Problemske prezentacije potiču samostalni rad učenika. Kroz istraživačke teme učenici proučavaju povijesni razvoj naroda na više kontinenata, čime se upoznaju s novim svjetonazorima, a ne samo s eurocentričnim konceptom povijesti.¹¹

Ovom metodom vrednovanja potiče se razvoj ključnih tehničkih koncepata: vremena i prostora, uzročno-posljedičnih veza, usporedbe i sučeljavanja, kontinuiteta i promjena, rada s povijesnim izvorima i empatijsko razumijevanje povijesti. Uz temu za izradu problemskih prezentacija, učenici dobivaju smjernice za rad koje su obrađene u pojedinim nastavnim jedinicama. Smjernice su potpitanja na koja učenik treba odgovoriti kako bi prezentacija bila odgovor na zadano pitanje. Redoslijed odgovaranja na zadane smjernice učenik bira slobodno. Tijekom vježbanja (na temelju jedne ili više lekcija), učenici uče kako povezati i sastaviti tekst prezentacije. Važno je da nastavnik tijekom vježbanja, odnosno sati ponavljanja, učenicima daje jasne povratne informacije o uspješnosti u izradi prezentacije. Nastavnik treba voditi učenika k razvoju komunikacijskih vještina i načina pisanja pri čemu učenici koriste stečena znanje i informacije. Učenici također mogu snimiti svoju govornu prezentaciju pomoću *Screen Recordinga* ili u aplikaciji *Loom*. Na početku vrednovanja potrebno je uspostaviti i najaviti kriterij istog (Tablice 5 i 6).

7 Vrbetić, *Nastava povijesti u teoriji i praksi*, 149 – 197.

8 Dinka Džeko, *Priručnik za nastavnice/nastavnike povijesti za prvi razred trogodišnjih srednjih strukovnih škola, Hrvatska povijest od doseljenja Hrvata do naših dana*, (Zagreb: Profil, 2003), 113. i 114.

9 Robert Stradling, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, (Zagreb: Srednja Europa, 2003), 227 – 245.

10 Vrbetić, *Nastava povijesti u teoriji i praksi*, 30 – 40.

11 Marinović, *Nastava povijesti*, 40.

Teme istraživačkih prezentacija mogu biti:

- Kako je Crna smrt utjecala na razvoj Europe tijekom 14. stoljeća?
- Kako su Velika geografska otkrića djelovala na razvoj europskih država?
- Kako su Velika geografska otkrića djelovala na razvoj Sjeverne i Južne Amerike?
- Na koji način je Američki rat za nezavisnost utjecao na razvoj Francuske revolucije?

Primjer smjernica za rad na temu: Kako su Velika geografska otkrića djelovala na razvoj Sjeverne i Južne Amerike?

Smjernice:

- Opiši društveno i ekonomsko stanje na području Sjeverne i Južne Amerike prije Velikih geografskih otkrića.
- Kada i kako europske države dolaze na područje Sjeverne i Južne Amerike?
- Navedi ekonomske i društvene promjene koje se događaju na području Sjeverne i Južne Amerike nakon dolaska Europljana.
- Navedi promjene u religiji i kulturi starih naroda Amerike nakon dolaska Europljana.

Tablica 5: Kriterij vrednovanja problemskih prezentacija

1.	Prezentacija je donijela odgovor na pitanje.
2.	Iskazana je samostalnost u izradi prezentacije.
3.	U izradi prezentacije upotrebljava se više povijesnih izvora.
4.	Fotografije u prezentaciji odgovaraju zadanoj temi.
5.	Geografske karte u prezentaciji odgovaraju zadanoj temi.

Tablica 6: Svaka odrednica boduje se od 1 do 5

1	Zadana odrednica nije ostvarena.
2	Zadana odrednica ostvarena je djelomično.
3	Zadana odrednica uglavnom je ostvarena.
4	Zadana odrednica ostvarena je uz izvjesne greške.
5	Zadana odrednica je u potpunosti ostvarena.

4. Zaključak

Nove metode rada i obrade nastavnog gradiva zahtijevaju i nove metode vrednovanja rada učenika. Metode vrednovanja u nastavi u *online* okruženju predstavljaju izazov za nastavnike i učenike, jer donose nove načine rada. U virtualnim učionicama potrebno je nastaviti vrednovanje rada učenika sumativno i formativno. U formativnom vrednovanju možemo se koristiti metodama vrednovanja koje su manje zahtjevne za pripremu i organizaciju, kao što su: kratki kvizovi s ograničenim vremenom, križaljke, osmosmjerke i slično. Formativno vrednovanje rada provodi

se češće, te je uspješnije provoditi metode vrednovanja koje je kroz nastavni proces moguće provoditi više puta.¹² Sumativno vrednovanje, koje se provodi nekoliko puta tijekom polugodišta, može se utvrditi kroz: kviz znanja, problemske prezentacije ili esej prema zadanim smjernicama.

LITERATURA:

- Džeko, Dinka. *Priručnik za nastavnice/nastavnike povijest za prvi razred trogodišnjih srednjih strukovnih škola, Hrvatska povijest od doseljenja Hrvata do naših dana*. Zagreb: Profil, 2003.
- Kurikulum međupredmetnih tema, <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852> (posjet 29.9.2021.)
- Marinović, Marijana. *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2014.
- Nacionalni dokument okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju, Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2017., <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20vrednovanje%20procesa%20i%20ishoda%20u%20Denja%20u%20osnovno%20i%20srednjo%20i%20obrazovanju.pdf> (posjet 29.9.2021.)
- Stradling, Robert. *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2003.
- Vrbetić, Marija. *Nastava povijesti u teoriji i praksi*. Zagreb: Školska knjiga, 1968.

SUMMARY

EVALUATION OF STUDENT WORK IN THE ONLINE ENVIRONMENT

In this article, I have presented several methods of formative and summative assessment of student work, which I have been applying since last year in the online environment. Teaching in a virtual environment is also carried out according to the history curriculum, educational outcomes and goals of the teaching process, so it is necessary to use new teaching forms and teaching methods, as well as new methods of evaluating student work. Although communication between teachers and students is very difficult, it is motivation, work assignments, as well as frequent, clear and unambiguous guidelines and feedback - that will guide students towards successful work and action.

Key words: formative assessment, summative assessment, virtual classrooms, online teaching

12 Nacionalni dokument okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2017., 16 – 26. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20vrednovanje%20procesa%20i%20ishoda%20u%20Denja%20u%20osnovno%20i%20srednjo%20i%20obrazovanju.pdf>